

HIRMANN LÁSZLÓ

Dr. Cserba Elemér

Újpest és a szomszédos Rákospalota története több ponton is összefonódik. Elég, ha Babits Mihályra gondolunk, aki az 1911/12-es tanév idején tanított az Újpesti Állami Főgimnáziumban – Rákospalotán, a Fő u. 2.-ben bérelt lakást, onnan járt be villamossal mindennap újpesti munkahelyére. Cserba Elemér személye még erősebb teszi a két települést összetartó szálakat. Újpesthez kötődik életének egyik legjelentősebb szakasza, ugyanakkor Rákospalotán, a város legelső polgármestereként tett szert ismertségre.

Dr. Cserba Elemér, Rákospalota első polgármestere

Családja bajai származású, felmenői tehetős molnárok voltak. Apja, Cserba Ferenc jogi egyetemet végzett, 1872-ben kötött házasságot Bozsek Olgával. Házasságukból három gyermek született, másodikként Elemér nevű fiuk, 1876. március 15-én. Az ifjú szülővárosában végezte el az elemi iskolát, majd a bajai ciszterci gimnáziumban tanult, végül 1894-ben, Hódmezővásárhelyen érettségizett. A család rövidesen felköltözött Pest megyébe. Apja a gödöllői járásbíróskáron kapott állást, majd saját kérésére az 1899-ben felállított újpesti Királyi Járásbíróskáron élére került. A Cserba család élete ezt követően városunkhoz kötődött, az idősebb fiú, Dezső, aki szintén jogi végzettséget szerzett, Újpesten nyitott ügyvédi irodát, és idővel a Pestvidéki Ügyvédi Kamara alapító elnöke lett. Csupán a leánytestvér, Lenke maradt Tolna megyében.

Cserba Elemér egyetemi tanulmányainak egy részét Kolozsváron végezte, de végül 1903-ban, Budapesten szerzett jogi diplomát. Az ifjú ügyvéd egzisztenciáját Újpesten kezdte kialakítani. Saját irodát nyitott, és 1903 májusában oltár elé vezette runyai Zsoldos Ilona Karolinát. Ezzel a friggyel az egyik legtekintélyesebb újpesti család tagja lett, hiszen apósa, Zsoldos János 1903-ban Újpest jegyzője volt.

Házasságából négy fiú született, közülük a legidősebb, Zoltán 1904-ben, legelső öccse, György pedig 1905-ben. Apjuk azonban hiába rendelkezett kiváló háttérrel, nem sikerült önálló ügyvédi praxist teremtenie Újpesten. A nagyközség területén ekkor már számos jogász működött, köztük saját bátyja is, akik jelentős konkurenciát képviseltek. Ezért családjával együtt áttelepült a szomszédos Rákospalotára, ahol 1907-ben új irodát nyitott. Életének talán legfontosabb szakaszát zárta le az Újpestről történő elköltözéssel, hiszen

itt vált gyakorló ügyvéddé, itt alapított családot. Rákospalotai új otthona a Széchenyi tér 6. sz. alatti ház lett. További gyermekei, Mátyás és László már új lakóhelyén születtek, 1908-ban és 1910-ben. A jogászdinasztia új tagjai nem lettek méltatlanok apjukhoz, hiszen a legidősebb Zoltán kivételével, aki orvosi pályára lépett, idővel valamennyien jogi egyetemem végeztek.

Cserba Elemér letelepedését követően azonnal bekapcsolódott választott lakóhelye közéletébe. 1908-ban tagja lett a rákospalotai képviselő-testületnek, nevét hamarosan megismerték a nagyközségben. Ebben jelentős szerepe volt az 1912-től megjelenő Rákospalotai Hírlap c. hetilapnak, amelynek felelős szerkesztője az ifjú családapa-jogász lett. Ez a település akkori legjelentősebb sajtótermékeinek egyike volt, főszerkesztőként Wágner Manó, a rákospalotai gimnázium alapító igazgatója jegyezte a lapot. Cserba Elemér nem hagyott fel jogász tevékenységével sem, vármegyei tiszteletbeli ügyész és a vasutasszövetség ügyésze volt.

Az első világháború megzavarta a Cserba család békés életét is. A családfőt – nem tekintve négy kiskorú gyermekét – besorozták és a frontra vitték. 1915–17 között az első honvéd gyalogezred kötelékében harcolt. Katonaként derekasan helytállt, 1917 augusztusában megsebesült, és bár sebesüléséből maradéktalanul felépült, mégis leszerelték. Hazatérve visszatért ügyvédi tevékenységéhez.

Cserba Elemér pályafutása ezt követően végérvényesen összefonódott Rákospalota fejlődésével. A nagyközség dinamikus fellendülése városi kereteket kívánt, így már 1911-ben felmerült a várossá nyilváníttatás terve. Az ötletgazda Kovácsy Kálmán evangélikus lelkész, képviselő-testületi tag volt. A századelő viharos belpolitikai körülményei, valamint a kibontakozó világháború nem tették lehetővé a terv megvalósulását. Az erőfeszítések, melyek a magasabb státus elérésére irányultak, mégsem voltak hiábavalóak: 1923. június 30-án kihirdet-

ték a Rákospalotát rendezett tanácsú várossá nyilvánító belügyminiszteri rendeletet. A város pályázatot írt ki a polgármesteri állás betöltésére. A jelentős presztízsű hivatalra heten pályáztak. Közülük 1923 szeptemberében a képviselő-testület egyhangú döntésével dr. Cserba Elemér pályázatát ítélte a legeredményesebbnek. Így került az újpesti származású ügyvéd Rákospalota polgármesteri székébe.

Hivatali ideje egybeesik a város fejlődésével. Új városházát emeltek, modern vágóhidat építtettek a település. A szociálisan rászorulóknak számára szegényház létesült, a polgárosodó lakosok igényeinek megfelelően kaszinót alapítottak. A korábban kátyúkkal teli, poros utcák jó része szilárd burkolatot kapott, a tűzoltóságot új eszközökkel szerelték fel. Erőfeszítések történtek a közműhálózat kiépítésére. Fejlődött az oktatásügy is, negyven tantermes fiú- és leánypolgári iskolát, nyolc tantermes elemi iskolát építettek. Több óvoda is létesült. Cserba Elemér polgármester népszerűségét mutatja, hogy számos civil szerveződés kérte fel vezetőnek. A Rákospalotai Egyesült Kaszinó díszelnökévé, a Katolikus Kör és a Polgári Kör választmányi elnökévé avatták.

Természetesen nem szakadtak meg újpesti kapcsolatai sem, hiszen fivére és felesége rokonai továbbra is itt éltek. Legidősebb fia pedig, miután megszerezte orvosi diplomáját, az újpesti Főiskolai Szociális Telep tüdőgondozójában dolgozott.

Cserba Elemér településszervező képességeit nem csak Rákospalotán kamatoztatta. Nyaranta családjával a Balatonhoz utazott, ahol Balatonszemes-Öszöd villatelep egyik megalapítója és első nyaralótulajdonosa lett. A helybeliek, felismerve közéleti agilitását, a Fürdőegyesület választmányi tagjai közé emelték.

Élete végén magas elismerésben részesült, Magyar Királyi Kormányfőtanácsosi címet kapott. Polgármesteri feladatait egészen 1936. április 22-én bekövetkezett haláláig látta el.

A rákospalotai városháza eredeti állapotában

Rákospalota eredetileg ugyanahhoz a főtí központú Károlyi-uradalomhoz tartozott, mint Újpest. Fényes Elek 1837-ben ezt írta a területről:

„...Palota Pesttől kb. egy mérföldnyire fekszik, földjei nagy kiterjedésűek, azonban talaja nagyon homokos. Tágas legelője igen alkalmas a szarvasmarha- és lótenyésztésre.”

A kedvező adottságú, fővárosközeli földek sorsát hosszú távra meghatározta a Pest–Vác vasútvonal 1846. évi átadása. Az új vágánypár lefűzte a területet a Károlyi-birtoktest magterületéről, elszigetelte a Dunától és a váci főútvonaltól. Így Újpesttel ellentétben – amely a rohamos ipari fejlődés útjára lépett – Rákospalota alapvetően falusias jellegű maradt. Poros utak, agrárnépesség, a népszokások továbbélése jellemezték még a századfordulón is. Ugyanakkor megmaradt a kapcsolat a két település között. 1872-től lóvasút, majd 1896-tól a B.U.R. (Budapest–

Rákospalota–Újpest) villamosvonal kötötte össze a két nagyközséget. A két szomszédos település egyébként is szoros és jószomszédi kapcsolatot tartott fenn. Jó példa erre Wolfner Tivadar díszpolgári címének átadása 1914 júniusában, amelynek ünnepségén Rákospalota képviselő-testülete küldöttséggel képviseltette magát. Cserba Elemér polgármesternek sokat kellett fáradoznia azon, hogy választott lakhelye valamit is ledolgozzon abból a településszervezettség szintjén jelentkező hátrányból, amely Újpesthez képest jellemezte. A két város sorsa idővel ugyanaz lett: 1950-ben Budapesthez csatolták őket, ezáltal elvesztették önállóságukat. A XV. kerületi városháza homlokzatát ma márványtábla díszíti, melyet a várossá alakulás 75. évfordulójára állítottak. Ez az emlékmű ugyan nem tesz említést a város első polgármesteréről, ugyanakkor a közelmúltban utcát neveztek el Rákospalotán Cserba Elemérről. □